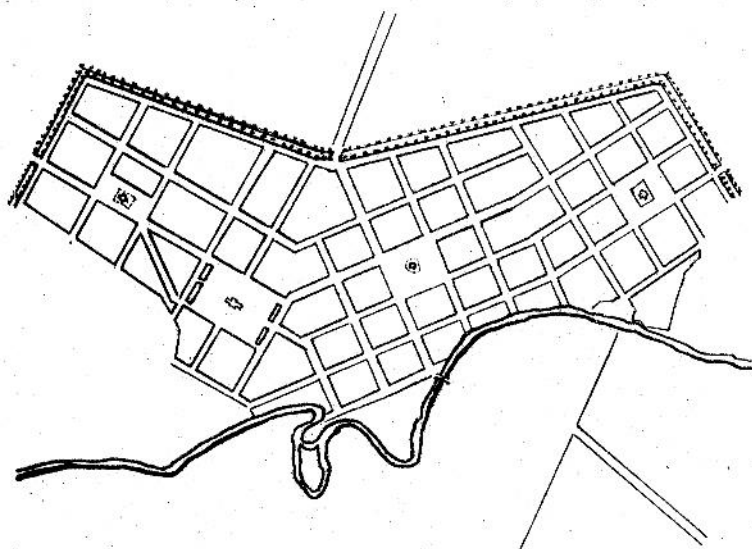

Харлан О.

**Витоки міста: Повернення з забуття // Моє Придніпров'я.
Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2015 рік.
– Дніпропетровськ, 2014. – С.222-224;**

235 років тому (1780 р.) поруч зі слободою Григорівкою засновано слободу Новогригорівку (сучасне місто Верхньодніпровськ)

Проект Верхнеднепровска. 1823 г. По материалам ПСЗ

Витоки міста: Повернення з забуття

Час минає. Що нового стало відомо з історії виникнення поселення на території сучасного міста Верхньодніпровськ за останні 5 років. Дійсно, нововиявленні джерела та дослідження останніх років уможливають зазирнути в глибину історичного розвитку поселення часів Нової Січі, відповісти на низу питань стосовно місця розташування козацького зимівника та імені його власника. Давно було зрозуміло, що місце для слободи Григорівка було обрано не в чистому полі та довгий час з певних причин ніхто не займався вивченням ранньої історії Верхньодніпровська.

Вивчаючи історію територій сучасного міста та навколишніх поселень вздовж колишнього русла Дніпра рано чи пізно звертаєш увагу на відсутність фахових історичних досліджень по Верхньодніпровщині. Як правило, це періоди бурхливих подій поч. ХХ ст. і періоду воєнних дій визволення радянськими військами району. Все інше начеб то і не важливе... Начеб то і не існувало раніше, до поч. ХХ ст., ані міста ані населених пунктів району. Єдина праця «Історія міст і сіл УРСР. Дніпропетровська» на сьогодні позначає деякі питання історії району, але у більшості вона вже застаріла і сучасний читач вже не захоче читати історії виникнення та існування партійних осередків на теренах міста і району.

Фактично 230 років своєї історії місто не мало інформації про виникнення та ранні етапи свого існування. Вірніше, мало, але все починалося з «Потьомкінських деревень», поки 5 років тому в місцевій газеті «Придніпровський комунар» не було опубліковано статтю «З історії міста» краєзнавців з Верхньодніпровська Н.Коновал і В.Дідика.

На основі виявлених матеріалів «Архіву Коша Нової Запорозької Січі» ці дослідники наводять прізвище відомого науковця запорожця – Макара Ногая, але в дещо іншому ракурсі. Виявляється курінний Платнирівського куріня М. Нагай мав зимівник на річці Самоткані. Використовуючи матеріали Російського державного військово-історичного архіву і картографію XVIII ст. стало зрозумілим, що вище згаданий зимівник розташовувався на правому березі Самоткані на відстані 700 сажнів від впадіння у р. Дніпро. Стає зрозумілим, що саме цей зимівник було використано для заснування слободи Григорівка!

Ще відома дослідниця Н. Полонська-Василенко наводила данні про зимівник М.Нагая в 1775 р., вказуючи, що тоді комплекс мав у наявності 28 споруд, серед яких вказувалися панська хата («біла»), хата для робітників, кухня, 4 комори, 6 сараїв, 8 клунь, 2 хліви і інш. Худоби тут утримувалося на 8500 карбованців!

Більш того, цікавим є інформація про самого запорозького старшину. Відомо, що в 1764 р. Макара Ногая було обрано на посаду військового осавула. За військову кампанію періоду російсько-турецької війни 1768-1774 рр. його було нагороджено «Золотою медаллю». Після руйнування Січі через військові суди по російських фортецях пройшли заможні запорозькі старшини, серед них згадується і Макар Нагай. Тоді, на його зимівник і все майно було накладено заборону на користування, але вже в 1776 р. його було виправдано, після чого він отримав чин секунд-майора і зберігав за собою всі землі.

Однак, не довго довелося володіти зимівником на Самоткані Нагаю, оскільки в 1778 р. територія господарства потрапила в поле зору межевої експедиції, що займалася відведенням земель під рангову дачу Г.Потьомкіну. Колишньому осавулу було наказано влаштувати своє господарство в іншому місці, після чого він влаштував господарство на лівому березі Самоткані вище за течією. Оскільки Макар Нагай не мав прямих спадкоємців, після його смерті в 1779 р. нововідведені землі (територія сучасного села Перше Травня) потрапили до володінь поміщика Булацеля.

Більш ретельні дослідження архівних матеріалів дозволять відтворити біографію військового осавула Макара Ногая, інформація про зимівник якого вперше згадується 260 років тому!

Література:

Феодосій Макаревський. Матеріали для історико-статистичного опису Катеринославської єпархії. Церкви та приходи минулого XVIII ст. – Дніпропетровськ: ВАТ «Дніпрокнига», 2000. – С.371-375.

Історія міст і сіл Української РСР. Дніпропетровська область. - К.: УРЕ, 1969. - С.172;

Кавун М. Верхньодніпровську – 225 // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2005 рік. – Дніпропетровськ, 2004. – С.163-166;

Харлан О. Новогригорівська слобода на річці Самоткань // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2010 рік. – Дніпропетровськ, 2009. – С.256-258.

Харлан О. Повітове місто на Дніпрі. Сліди колишніх починань // Моє Придніпров'я. Календар пам'ятних дат Дніпропетровської області на 2011 рік–I півріччя. У 2- частинах. Ч.I. – Дніпропетровськ: ДОУНБ, 2010. – С. 149-151.

Коновал Н., Дідик В. З історії міста // Придніпровський комунар. 24 вересня 2011. – С. 2.